

Kerk zijn richting 2035

Inleiding

De afgelopen periode hebben we binnen het Breed Moderamen van de classis Groningen-Drenthe regelmatig gesproken over het nieuwe vormen van gemeente zijn. De huidige situatie in de classes vraagt om een nieuwe manier van denken over hoe we gemeente willen en kunnen zijn.

De reden hiervoor is dat we zien dat er sprake is van een neerwaartse spiraal. In veel gemeenten vermindert de kerkgang en heeft men (grote) moeite met het vinden van ambtsdragers. Het is niet reëel te verwachten dat deze ontwikkeling zich keert, eerder zal het nog in omvang toenemen. Dat blijkt ook uit de cijfers van het CBS.

Eind december 2020 verscheen er een onderzoek van het CBS met als titel: Meerderheid Nederlandse bevolking behoort niet tot religieuze groep. In dit onderzoek zijn de cijfers gebruikt uit 2019, de coronacrisis is er niet in meegenomen dus. Uit dit onderzoek blijkt dat 54% van de Nederlanders (2019) zich niet rekent tot een kerkelijke groep/levensbeschouwing. Een jaar eerder (2018) was dat 52%. In 2012 was dit nog 46,2%.

Als we deze cijfers betrekken op de protestanten zien we het volgende: in 2012 rekende nog 17,2 % zich tot een protestantse kerk, in 2018 16% en een jaar later in 2019 nog maar 14,8. Ook de kerkgang loopt terug. Van de 15-plussers ging in 2012 nog 17 procent regelmatig, minstens een keer per maand, naar een dienst; In 2019 is dit verder teruggelopen naar 14 procent. Deze cijfers laten zien dat er sprake is van een duidelijke neergang van het aantal mensen dat zich rekent tot de protestantse kerk en dat ook het aantal regelmatige kerkgangers (minstens 1x in de maand) afneemt. Daarbij komt dat de kerk ook voor een groot deel uit 65-plussers bestaat en er weinig tot geen groei meer is van onderop.

Dit landelijke beeld van een krimpende kerk laat zich in onze classis nog meer gelden. Het Breed Moderamen van Groningen en Drenthe ziet in de praktijk dat veel van deze ontwikkelingen in onze classis al ver gevorderd zijn. Veelal verder dan in andere delen van het land. Ondanks dat er in Groningen en Drenthe nog kerkelijke gemeentes zijn waar zowel de kerkgang, het bestuur als de financiën toereikend zijn om nu nog op een gezonde manier gemeente te zijn, zien we helaas steeds meer kleinere en soms ook grotere gemeentes die worstelen. Soms door een gebrek aan financiën, maar veelal door een verminderde lokale bestuurskracht. Er zijn steeds minder beschikbare en gekwalificeerde mensen om in een kerkenraad zitting te nemen. Familiaire en andere relationele verhoudingen bemoeilijken het vormen van een goede representatieve kerkenraad aanvullend.

Het is niet reëel om te denken dat we dit tij als classis kunnen keren zonder ingrijpen. De classis zal een visie en bijpassend beleid moeten ontwikkelen om de kerk in deze regio toekomst te geven. Hieronder volgt een beschouwing van het BM rondom dit thema om het gesprek over deze koers te activeren.

Beschouwing

Gezien het voorgaande denken wij dat we de beschikbare menskracht en middelen anders en effectiever moeten inzetten. Als we echt verantwoordelijkheid willen nemen voor de toekomst zullen rigoureuze stappen moeten durven nemen.

Alhoewel het 'not done' is om te zeggen, geeft het enkelen van ons het gevoel van een sterfhuisconstructie. Er is geen groei en steeds minder bestuurlijke kracht. Het is te voorzien dat een heleboel gemeente binnen nu en 10 à 15 jaar niet meer op eigen benen kan staan.

Het probleem van al die leegstaande kerkgebouwen laten we hier vooralsnog maar even buiten beschouwing.

Gezien het voorgaande moeten we nu al voorsorteren op de toekomst. Beleid voor straks wordt nu gemaakt.

De classis Groningen Drenthe heeft in navolging van kerk 2025 het beleid om, als dat maar enigszins mogelijk is, een vierplek in het dorp open te houden. Een verstandige keuze, omdat we de kerk dicht bij de mensen willen houden. Mede gezien het feit dat we uit ervaring weten dat als we ergens een vierplek (een kerk) sluiten een deel van de kerkgangers afhaakt en ook de anders betrokkenen (mensen die al dan niet financieel zich betrokken voelen bij de kerk in hun dorp).

Het huidige beleid van de classis is er opgericht om de samenwerking tussen de gemeenten te stimuleren. Zo zijn er al verschillende initiatieven in onze classis om te komen tot een bredere samenwerking. Zo worden de krachten gebundeld en verlengt men de levensduur. Maar dat gebeurt nog lang niet overal. Verschillende oorzaken liggen daaraan ten grondslag: Men ziet het probleem niet; men heeft moeite met het vinden van geschikte partners; en misschien wel het belangrijkste: men wil de eigenheid niet opgeven.

Daarnaast is er nog de belangrijke onderliggende vraag, namelijk of ze het überhaupt willen. We spreken natuurlijk mooie woorden over solidariteit, maar we kunnen die niet afdwingen. Ik vrees dat er weinig bereidheid is. Daarnaast is het BM zich er ook van bewust dat de kerkenraden al zwaar belast zijn, of dat zo ervaren en er dus weinig ruimte is om nog extra tijd te stoppen in het moeizame proces dat samenwerking heet.

Maar aangezien regeren vooruitzien is zetten we toch in de eerste plaats in op de samenwerking. Dit kan vorm krijgen op de volgende manieren:

Optie 1 De gedeelde kerkenraad

In een bepaalde regio zijn er een aantal gemeenten die zichzelf niet, of binnen afzienbare tijd, niet zelfstandig kunnen redden. Dat kan zij door een tekort aan ambtsdragers, te kleine vaste kern, financiële problemen of niet meer in staat zijn de financiën goed te regelen. Een mogelijkheid is dan om als gemeenten samen te gaan werken in een gedeelde kerkenraad.

Dit is een brede kerkenraad waarin, indien mogelijk, vertegenwoordigers uit alle betrokken gemeenten zitting in hebben.

Dan zijn er twee mogelijkheden. De oorspronkelijke kerkenraad mandateert haar bevoegdheden aan deze kerkenraad. De oorspronkelijke kerkenraad blijft indien mogelijk bestaan met als specifieke taak pastoraat, eredienst en diaconie.

Probleem van deze oplossingsrichting is dat men juist moeite heeft om de kerkenraad te bemensen en het geen oplossing van het probleem van bemensing van de kerkenraad is. Op de lange termijn schiet dit waarschijnlijk ook tekort.

Daarom de tweede mogelijkheid.

De voormalige gemeenten vormen samen een gedeelde kerkenraad. Deze kerkenraad wordt gevormd door ambtsdragers uit de deelnemende gemeenten. De oorspronkelijke gemeenten houden op te bestaan. Dit verlost hen van de plicht om een voldoende bezette kerkenraad (met voldoende ambtsdragers) ter plaatse te hebben. In de oorspronkelijke gemeenten, kernen genoemd, zal wel een plaatselijke commissie moeten zijn die zorg draagt voor het plaatselijke kerkelijke leven, zoals pastoraat, eredienst en diaconaat.

De gedeelde kerkenraad is verantwoordelijk voor het algemene beleid en de kerkrentmeesterlijke taken, zoals de financiën, het onderhoud van de gebouwen en de bekostiging van de mensen die voor deze gemeenten werken.

Omdat wij ons als BM bewust zijn, mede door het toenemende aantal verzoeken van gemeenten om hen te ondersteunen in het goed regelen van de financiën, dat we ook op dat vlak een betere ondersteuning zouden moeten kunnen bieden. We willen dan ook klassicale kerkelijke bureaus oprichten of in samenwerking met enkele grotere kerkelijke bureaus in onze regio ondersteuning bieden aan deze gemeenten. Om er zo zorg voor te dragen dat gemeenten ondersteund worden in de financiële administratie. Bijkomend voordeel is dat dat tot een mindere belasting van de colleges van kerkrentmeesters zal leiden.

Optie 2

Het BM heeft de afgelopen jaren samenwerking van gemeenten gestimuleerd. Dat leidt niet altijd tot het gewenste effect. Gierdoor vallen gemeenten tussen wal en schip. Ze redden het zelf niet meer, maar er is ook geen samenwerkende partner-gemeente te vinden die bereid is deze gemeente te ondersteunen.

Als er geen mogelijkheden zijn, om welke reden dan ook om samen te werken, zal er en mogelijkheid gecreëerd moeten worden om de gemeenten onder te brengen bij een klassicale commissie die de taken van de kerkenraad in goed overleg overneemt, deze optie heeft niet onze voorkeur, maar het laten zwemmen van gemeenten die het niet redden is evenmin een optie.

Wij beseffen ons, door genoemde ontwikkelingen dat er de komende tijd keuzes gemaakt moeten worden en we beseffen ons ook heel goed dat dit geen eenvoudige zaak zal zijn.

We verwachten dat op de (middel)lange termijn er steeds meer kleine gemeentes meer verdwijnen of op omvallen staan door gebrek aan geld en/of mensen. Op de lange termijn zullen we misschien wel toe moeten werken naar een classis waar verspreid over de classis verschillende vierplekken zullen zijn, die in aantal zullen zijn afgenomen. Maar “for the time being” kunnen/willen we die vierplekken nog open kunnen houden en langzaam toewerken naar grotere regionale plekken.

Vanuit deze plekken zullen er nog steeds activiteiten in de verschillende dorpen kunnen worden georganiseerd. We zien een bloeiend kerkelijk centrum voor ons met daarom heen vierplekken waar zo nu en dan activiteiten plaatsvinden die passen bij de plaatselijke cultuur en waar mensen samenkomen.

Conclusie

De kerk verdient een plek in de samenleving. De boodschap van de kerk, als tegengeluid is nodig en moet ook van harte ondersteunt worden. Als we schrijven dat de kerk een sterfhuisconstructie is, dan is dat met name voor de kerk in zijn huidige vorm. Het zou zonde zijn, om die term maar eens te gebruiken, als het geluid van de Kerk, de normen en waarden waar wij voor staan uit de maatschappij zouden verdwijnen. In deze tijd van moeilijke keuze als we kijken naar de economie en de duurzaamheid is ons geluid van belang en mag die niet verstommen. Daarom zetten wij ook in op een sterke groep gemeente (gedeelde kerkenraad/classicale kerkenraad), waarvan wij verwachten dat die een sterkere en langere levensduur heeft. Zodat ook hier het Licht kan blijven schijnen.

Breed Moderamen van de classis Groningen-Drenthe

Diever, 14 juni 2022